

POSTANOWIENIE

4 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Wesołowski

na posiedzeniu niejawnym 4 października 2023 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa J. K.

przeciwko M. K. i E. K.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli i zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej J. K.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z 25 marca 2022 r., I ACa 1281/21,

1. **odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
2. **zasądza od powoda na rzecz pozwanych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych z odsetkami wynikającymi z art 98 § 1¹ k.p.c. za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia powodowi do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powoda J. K. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 25 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania

przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek umożliwiających realizację publicznoprawnych funkcji skargi kasacyjnej. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej zatem sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została spełniona.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49; 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75; 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, z 3 marca 2023 r., I CSK 4840/22). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie SN z 8 października 2015 r., IV CSK 189/15). Oceniając wynikającą z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłankę oczywistej zasadności skargi kasacyjnej należy dostrzec, że ma ona

charakter wyjątkowy. W konsekwencji, w judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że oczywista zasadność skargi powinna dać się stwierdzić „na pierwszy rzut oka”, bez zbytniego wgłębiania się w sprawę (zob. postanowienie SN z 2 sierpnia 2007 r., III UK 45/07, z 3 marca 2023 r., I CSK 4840/22).

Skarżący wskazał, że jego skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona ze względu na „doniosłość uchybień Sądu Apelacyjnego w Łodzi, które wynikają już z samej treści niniejszej skargi kasacyjnej.” Autor skargi kasacyjnej przyjął, że Sąd drugiej instancji wadliwie zaakceptował wyrok Sądu Okręgowego, który zdaniem skarżącego nie rozpoznał istoty sprawy. W przekonaniu skarżącego Sąd Apelacyjny wadliwie też ocenił zachowania pozwanych, uznając że nie wyczerpują one znamion rażącej niewdzięczności z art. 898 § 1 k.c.

Na wstępie należy zaznaczyć, że zarówno podstawy skargi kasacyjnej, jak i zarzuty podnoszone w ramach przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania dotyczyć muszą postępowania przed Sądem drugiej instancji. Nie można zgodzić się ze skarżącym, że Sąd Apelacyjny zaaprobował wyrok Sądu pierwszej instancji, wydany pomimo nierozpoznania istoty sprawy. Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; wyroki Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36 oraz z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2). Nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce także w razie dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby czynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 68, z 23 września 2016 r., III CZ 189/23 i II CZ 73/16, z 8 marca 2017 r., IV CZ 126/16 i z 8 marca 2017 r., IV CZ 130/16). Uchylenie wyroku z powodu nierozpoznania istoty sprawy będzie zatem uzasadnione między innymi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada

podstaw pozwu, nie przeprowadzi w tym zakresie postępowania dowodowego i nie dokona oceny materialnoprawnych przesłanek żądania w ustalonym stanie faktycznym. Nieuprawniona jest jednak teza, że o nierozpoznaniu istoty sprawy, świadczy potrzeba poczynienia nowych ustaleń, co do okoliczności faktycznych sprawy, choćby decydujących z punktu widzenia kierunku jej rozstrzygnięcia. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 sierpnia 2016 r., II CZ 113/16, z 20 stycznia 2015 r., V CZ 91/14 oraz z 5 marca 2015 r., V CZ 126/14). Mając na względzie ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji przedstawione w pisemnych motywach orzeczenia, brak podstaw do przyjęcia, że nie doszło do rozpoznania istoty sprawy w przedstawionym wyżej rozumieniu.

Ponadto, skoro podstawami skargi kasacyjnej nie mogą być objęte zarzuty błędnych ustaleń faktycznych i oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), to również nie można z odwołaniem się do nich wywodzić o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej albo wykazywać tę zasadność z odwołaniem się do innego stanu faktycznego niż będący podstawą rozstrzygnięcia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 marca 2023 r., I CSK 2765/22). Tymczasem analiza uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania prowadzi w tym przypadku do konkluzji, że autor skargi co do zasady polemizuje z ustaleniami faktycznymi poczynionymi w sprawie i przedstawia swoją subiektywną wersję wydarzeń. Ponadto w skardze kasacyjnej nie powołano argumentów, które mogłyby świadczyć, że w sprawie doszło do oczywistego naruszenia prawa oraz że w wyniku takiego naruszenia prawa zapadło w sądzie drugiej instancji orzeczenie oczywiście wadliwe. Uzasadnienie wniosku stanowi w istocie próbę zaangażowania Sądu Najwyższego do kolejnej weryfikacji instancyjnej prawidłowości dokonania przez Sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych i oceny prawnej w sprawie, co nie jest celem postępowania kasacyjnego i nie może skutecznie uzasadniać wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na przesłankę przedsądu przewidzianą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2023 r., I CSK 4369/22).

Jednocześnie należy podkreślić, że kwestia rażącej niewdzięczności obdarowanego względem darczyńcy jest w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowana i jednolicie przyjmuje się, że o rażącej niewdzięczności świadczy

tylko takie działanie lub zaniechanie obdarowanego, które jest skierowane bezpośrednio lub pośrednio przeciwko darczyńcy oraz, oceniając rzecz rozsądnie, pozostaje wysoce niewłaściwe i krzywdzące darczyńcę. Chodzi w każdym wypadku o czyny szczególnie naganne z punktu widzenia norm prawnych i moralnych. W konsekwencji nie każde zachowanie obdarowanego, które można uznać za naganne z punktu widzenia obowiązku wdzięczności, *eo ipso* stanowi podstawę do odwołania darowizny. Jako że nie jest możliwe odwołanie się do jednolitego wzorca zachowań, każdorazowo ocena musi być dokonywana w indywidualnych okolicznościach danej sprawy, uwzględniać dobre obyczaje, normy obowiązujące w środowisku, relacje stron, w tym stopień ich bliskości. Nie każdy spór czy przejaw zachowania sprzecznego z wolą darczyńcy uzasadnia twierdzenie o dopuszczeniu się rażącej niewdzięczności przez obdarowanego. Podstawie tej nie odpowiadają krzywdy wyrządzone darczyńcy nieumyślnie, w sposób niezamierzony, a także nawet umyślnie wówczas, gdy chodzi o nieprzekraczające granic zwykłych konfliktów życia rodzinnego, podyktowane emocjami wypowiedzi czy gesty, które są przejawem zwykłych konfliktów rodzinnych, spowodowanego przez obie jego strony, a tym bardziej sprowokowane przez darczyńcę (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2021 r., I CSKP 68/21). Ponadto zgodnie z art. 898 § 1 k.c. dla odwołania darowizny nie wystarczy, by zachowanie obdarowanego było uznane za przejaw niewdzięczności. Niewdzięczność ta dla uznania możliwości odwołania darowizny na podstawie wskazanego przepisu musi być rażąca. Oznacza to, że zachowanie obdarowanego musi zostać uznane za wyrządzające istotne, dotkliwe zło darczyńcy oceniane w kategoriach obiektywnych. Dla przyjęcia, że niewdzięczność jest rażąca, zasadnicze znaczenie mają motywy działania obdarowanego. Zachowanie obdarowanego musi cechować znaczne nasilenie złej woli skierowanej na wyrządzenie darczyńcy krzywdy lub szkody majątkowej (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z: 29 października 1999 r., I CKN 174/98; 15 czerwca 2010 r., II CSK 68/10; 25 listopada 1999 r., II CKN 600/98; 15 lutego 2012 r., I CSK 278/11; 9 października 2014 r., I CSK 556/13; 29 kwietnia 2016 r., I CSK 209/15, 17 listopada 2011 r. IV CSK 113/11; 28 marca 2012 r. V CSK 179/11, OSNC-ZD 2013, nr A, poz. 18; 9 października 2014 r., I CSK 556/13, postanowienie Sądu Najwyższego z 26 października 2021 r.,

IV CSK 67/21). Wśród przykładów czynów świadczących o rażącej niewdzięczności obdarowanego wymienia się w szczególności odmówienie pomocy w chorobie, odmowę pomocy osobom starszym, naruszenie czci, naruszenie nietykalności cielesnej, rozpowszechnianie uwłaczających informacji o darczyńcy, pobicie czy ciężkie znieważenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 listopada 2011 r., IV CSK 113/11, z 10 kwietnia 2019 r., IV CSK 421/18, wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2021 r., I CSKP 68/21).

Dla wykazania jednak takiego ich charakteru nie wystarczy subiektywna ocena tego darczyńcy oraz twierdzenie, że były to akty realizowane ze znacznym nasileniem złej woli, ani fakt, iż zainicjowane postępowania sądowe względem darczyńcy okazały się bezpodstawne. Przy ocenie rażącej niewdzięczności istotne znaczenie powinno mieć nie tylko zachowanie obdarowanego, lecz także zachowanie darczyńcy po wykonaniu darowizny. Zachowanie darczyńcy może być istotne w szczególności wtedy, gdy darczyńca prowokuje obdarowanego do określonych działań, które stanowią następnie podstawę odwołania darowizny (zob. orzeczenie Sądu Najwyższego z 2 marca 1948 r., k.r.C 42/48; wyrok Sądu Najwyższego z 19 listopada 2020 r., II CSK 57/19, wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2021 r., I CSKP 68/21). Jak już zaznaczono, w każdym przypadku ocena powinna być zindywidualizowana, jej podstawę stanowią szczegółowe okoliczności faktyczne konkretnej sprawy i to na sądzie spoczywa jej dokonanie z uwzględnieniem tego, czy obdarowany swoim zachowaniem w stosunku do darczyńcy rzeczywiście wypełnił przesłankę rażącej niewdzięczności. W rozpoznawanej sprawie Sądy obu instancji nie wykroczyły poza zakres oceny wyznaczony powyższymi ramami prawnymi, zaś to na powódzie spoczywał ciężar wykazania, iż obdarowani w okresie przed złożeniem oświadczenia o odwołaniu darowizny dopuścili się względem powoda działań, które można zakwalifikować jako zachowania uzasadniające tezę o rażącej niewdzięczności.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono jak w postanowieniu. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. Jednocześnie wobec braku wniosku pełnomocnika skarżącego o przyznanie kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu Sąd Najwyższy nie orzekł o ich przyznaniu.

M.L.

[ms]